

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

СИМОВ'ЯН Ваган Саркісович - здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 363.71:[324.8](477)

В статті розглянуті питання адміністративно-правового регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку. Розглянуті та проаналізовані положення окремих нормативних актів, визначені принципи діяльності акціонерно-комерційного банку.

Розвиток держави та необхідність залучення приватного сектору у сферу економіки зумовили появу перших комерційних банків на території України у другій половині XIX ст. Так, у 1867 році вперше було створені такі акціонерні банки, як Київський приватний комерційний банк та Харківський торговий банк [1]. З означеного часу й до сьогодні діяльність ефективної банківської системи, загалом, та акціонерних-комерційних банків, зокрема, є запорукою сталого та раціонального використання ресурсів нашої держави.

Нині в Україні відповідно до відомостей офіційного інтернет-представництва Національного банку України зареєстровано 177 банків [2]. Їх діяльність є розгалуженою, повсякденною й торкається усіх сфер суспільного життя країни.

Ці та інші приклади, на нашу думку, яскраво свідчать про важливу роль адміністративно-правового регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку для суспільства та держави, тому що повноцінне функціонування суспільства та держави можливе за наявності ефективної та сталої банківської системи. З огляду на це,

набуває актуальності дослідження адміністративно-правове регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку, що і є основною метою даної статті. Відзначимо, що на сьогодні в українській правовій науці адміністративно-правового регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку завдяки науковій діяльності О. М. Бандурки, О. О. Бандурки, В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, Н. П. Матюхіної, Р. С. Мельника та ряду інших авторів набули певного наукового з'ясування, проте цей процес ще не можна вважати завершеним. Це пов'язано насамперед з відсутністю ефективного адміністративно-правового регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку, що, безумовно, негативно впливає на ефективність, а подекуди і законність діяльності, перш за все, банківської системи України.

Продовженням наукової роботи над зазначеною проблематикою є дана стаття, новизна якої полягає в тому, що правове регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку розглядаються через призму адміністративного права. Таким чином, досягти мети даної статті планується через вивчення адміністративного досвіду у сфері наукового визначення та нормативного закріплення вказаних категорій, з подальшим формулюванням власних висновків.

Головне місце серед усіх нормативно-правових актів, що регламентують діяльність акціонерно-комерційного банку, займає Конституція України [3]. А саме, у

ст. 92 Основного Закону вказується, що виключно законами України встановлюються засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів господарювання, загалом, та акціонерно-комерційних банків, зокрема. Саме держава визначає соціальну спрямованість економіки. Означені положення створюють засади для подальшого розвитку фінансового ринку та банківської системи в Україні.

У положеннях Конституції України розглядаються повноваження центральних органів державної влади. Так, виключно до повноважень Верховної Ради України віднесено затвердження рішення про надання економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх цільовим використанням. Забезпечення проведення фінансової політики в Україні покладено на Кабінет Міністрів, що передбачено у ст. 116 Основного Закону.

Наступним важливим нормативно-правовим актом, що регламентує діяльність акціонерно-комерційного банку, є закон. Останній представляє собою різновид нормативно-правового акту вищого органу державної влади або громадянського суспільства, що здійснює регулювання всіх важливих питань у державі, встановлює та визначає права та обов'язки громадян, має вищу юридичну силу та приймається із дотриманням особливої законодавчої процедури [4; с. 344].

Закон України «Про банки та банківську діяльність» є головним та основоположним нормативним актом, який закладає основи діяльності тільки акціонерно-комерційних банків, але й основи усієї банківської системи України [5].

Відповідно до положень означеного нормативного документу банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на

території України відповідно до положень чинного законодавства України [5].

У Законі України «Про банки та банківську діяльність» вказується, що банки загалом та акціонерно-комерційні банки, зокрема, мають право самостійно володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що перебуває у їхній власності [5].

Держава не відповідає за зобов'язання акціонерно-комерційних банків, а акціонерно-комерційні банки не відповідають за зобов'язання держави, якщо інше не передбачено законом або договором [5].

Національний банк України не відповідає за зобов'язаннями акціонерно-комерційних банків, а акціонерно-комерційні банки не відповідають за зобов'язання Національного банку України, якщо інше не передбачено законом або договором [5].

Принциповими є положення заборони втручання у діяльність акціонерно-комерційних банків або вплив на керівництво акціонерно-комерційних банків чи працівників вказаних банків у ході виконання ними службових обов'язків з боку органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Будь-яка шкода, що була заподіяна акціонерно-комерційному банку внаслідок такого втручання, підлягає відшкодуванню у порядку, визначеному чинним законодавством [5].

Будь-який акціонерно-комерційний банк має право у своїй назві використовувати слово банк лише у випадку, якщо дана юридична особа пройшла реєстрацію Національним банком України, як банк, і має банківську ліцензію. Виняток становлять міжнародні організації, що діють на території України відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та законодавства України [5].

На основі аналізу положень Закону України «Про банки та банківську діяльність» можна зробити висновок, що вказаний нормативно-правовий акт регулює основні положення для виникнення, розвитку та припинення правовідносин у сфері банківської діяльності, він закладає основи для майбутнього розвитку законодавства у вказаній сфері. Останнє, безумовно, під-

тверджує думку про базовість означеного документу у сфері правового регулювання діяльності акціонерно-комерційних банків.

Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [6], спрямований на врегулювання відносин, що виникають між акціонерно-комерційними банками та іншими суб'єктами правовідносин. Основною метою вказаного закону є захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків. Прийнявши цей закон, наша держава поклала на себе зобов'язання стосовно забезпечення створення та ефективного функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб. Таке законодавче закріплення пріоритетності захисту вкладів фізичних осіб свідчить про важливість захисту основних прав та свобод громадян відповідно до положень Основного Закону.

Проте Верховна Рада України здійснює регламентацію діяльності акціонерно-комерційного банку не тільки на доктринальному рівні, але й у конкретно визначених питаннях. Наприклад, комерційним банкам було надано право на тимчасовій основі здійснювати реструктуризацію заборгованості за кредитами позичальників - фізичних осіб, за умови погодження із кожним позичальником [7].

Отже, Верховна Рада України, як законодавчий орган влади, наділена широкими повноваженнями щодо врегулювання діяльності банківської системи загалом та акціонерно-комерційних банків зокрема. Верховна Рада України визначає не тільки основоположні начала діяльності акціонерно-комерційних банків, порядок їх створення, діяльності та ліквідації, але й може здійснювати безпосереднє делегування визначених повноважень.

Окрім законів, діяльність акціонерно-комерційного банку регламентується підзаконними нормативно-правовими актами, які у літературі розглядаються як акти, що видаються на основі та на підставі закону, для конкретизації, уточнення законодав-

чих розпоряджень та їх тлумачення або встановлення первинних норм [4; с. 344]. Варто відзначити, що нормативно-правові акти ставали предметом багатьох наукових досліджень [8, с.69-76; 9, с.238]. Підзаконні акти забезпечують деталізацію застосування закону, регламентують порядок введення його в дію, конкретизують механізм цієї дії, який вже визначений в законі, встановлюють кількісні показники, норми, квоти, які швидко змінюються, містять рішення деяких конкретних питань [9, с.238], у тому числі питань у сфері банківської діяльності. До означених нормативно-правових актів віднесено розпорядження Президента України, Постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

На нашу думку, серед різноманітних актів Президента України, які стосуються регламентації, діяльність акціонерно-комерційного банку слід відзначити, як такі, що підтримують діяльність вказаних установ, укази щодо присвоєння працівникам цих установ державних нагород. Так, наприклад, Указом Президента України «Про відзначення державними нагородами України» № 1004/2006 від 28 листопада 2006 року Маслову Юрію Костянтиновичу керуючому Одеською обласною філією акціонерно-комерційного банку «Укрсоцбанк» було присвоєно звання «Заслужений економіст України» [10], Указом Президента України «Про відзначення державними нагородами України» № 728/2006 від 29 серпня 2006 року Шулерську Валентину Іванівну керуючу Хмельницькою обласною філією акціонерно-комерційного банку соціального розвитку «Укрсоцбанк» було нагороджено орденом княгині Ольги III ступеня [11].

Кабінет Міністрів України видає також правові акти, які містять норми, що регулюють відносини у сфері діяльності акціонерно-комерційного банку. Серед них можна вказати спільну постанову Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 23 грудня 2009 року № 1430 «Деякі питання відчуження відкритим акціонерним товариством комерційний банк «Надра» зобов'язань за вкладами фізичних осіб та активів публічному акціонерному

товариству «Родовід Банк». У цій постанові Кабінет Міністрів України намагається врегулювати окремі питання додаткової капіталізації публічного акціонерного товариства «Родовід Банк» [12].

Велика кількість правових норм, які регламентують діяльність у сфері діяльності акціонерно-комерційних банків, містяться у відомчих нормативних актах Міністерства фінансів України та інших. Серед них можна назвати Наказ Міністерства фінансів України від 27 березня 2012 року - № 406 Про внесення змін до Переліку банків України та умов, на яких ці банки залучатимуться до касового обслуговування з метою оплати готівкою чеків органів Державної казначейської служби України у 2012–2014 роках [13].

Регламентация діяльності акціонерно-комерційних банків здійснюється й іншими нормативно-правовими актами, серед яких чільне місце посідають нормативно-правові договори, які слід тлумачити як угоду між двома та більше суб'єктами правовідносин, що містять норму права [14, с. 165-168]. Загально обов'язковими до виконання є і міжнародні договори, що були ратифіковані Верховною Радою України [4, с. 345].

Отже, розглядаючи питання адміністративно-правового регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку, слід відзначити наявність значної кількості нормативно-правових актів, які регламентують діяльність означених банків. До вказаних актів слід віднести: Конституцію України, закони та підзаконні нормативно-правові акти (Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національного банку України та ін.).

Література

1. Ткаченко І. В. Створення мережі акціонерних комерційних банків Росії у другій половині XIX ст. / І. В. Ткаченко // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. - Вип.30. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_30/10_30_35.pdf

2. Національний банк України: офіційне Інтернет-представництво. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

3. Конституція України : зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради 28 черв. 1996 р.]. – Х.: Весна, 2008. – 48 с.

4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

5. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

6. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 року №4452-VI [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>

7. Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи: Закон України від 23 червня 2009 року № 1533-VI [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/10083.html>

8. Козицький В. І. Нормативно-правові засади діяльності регіональних управлінь МВС України в областях / В. І. Козицький // Європейські перспективи. . – 2012. – № 1. – Ч.2. – С.69-76.

9. Ковальська В. В. Поняття, ознаки та значення нормативно-правового акту МВС України / В. В. Ковальська // Форум права.-2008.-№2. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08kvvamu.pdf>

10. Про відзначення державними нагородами України: Указом Президента України від 28 листопада 2006 року № 1004/2006 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5290.html>

11. Про відзначення державними нагородами України: Указ Президента України від 29 серпня 2006 року № 728/2006 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/4893.html>

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання адміністративно-правове регулювання діяльності акціонерно-комерційного банку. Розглянуті та проаналізовані положення окремих нормативних документів, окреслено основні принципи діяльності акціонерно-комерційного банку.

SUMMARY

The article is devoted to the problem administrative regulation of commercial bank activity. The author pays attention to different problems. Special attention pays to the principals of commercial bank activity.

12. Деякі питання відчуження відкритим акціонерним товариством комерційний банк «Надра» зобов'язань за вкладками фізичних осіб та активів публічному акціонерному товариству «Родовід Банк»: постановка Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 23 грудня 2009 року № 1430 [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>

13. Про внесення змін до Переліку банків України та умов, на яких ці банки

залучатимуться до касового обслуговування з метою оплати готівкою чеків органів Державної казначейської служби України у 2012–2014 роках: від 27 березня 2012 року № 406 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=335422&cat_id=285157

14. Козьянов С. Ю. Укладення зовнішньоекономічного контракту за правом Англії: основні переваги та перспективи / С. Ю. Козьянов, І. В. Наєнко // Європейські перспективи. . – 2011. – № 1. – Ч.2 – С. 165-168.